

SOSYAL MEDYA BİREY DEVLET İLİŞKİLERİ

Alparslan Saraç

Özet

Günümüz hayatının vazgeçilmez araçlarından biri olarak gördüğümüz sosyal medyanın, hayatımıza olan etkisi anbean artırmakta, evimizden iş yerimize, beklentilerimizden eleştirilerimize biricik ifade zemini olarak insanlığı kuşatmaktadır. Edeb ve ahlakından sual etmeye, eleştirip konumlandırmaya fırsat vermeyen hızı, sosyal medya ile olan bağımızın ölçülerini ve yolunu belirlemek noktasında kullanıcılarını edilgen bırakmıştır.

Kişilerin kendi çevreleri ve muhtemel çevreleriyle iletişimini esas alarak kurulan sosyal medya mecraları, zamanla kitlesel bir araca dönüşmüş, siyasi, iktisadi, ideolojik her tür görüşe alan oluşturmuş, kullanıcılarını gerçek kişilerden tüzel kişiliklere de taşımış, böylece vakıfların, şirketlerin, örgütlerin ve devletlerin söylemlerini de bünyesine katmıştır.

Bu makalede ele alınan husus, sosyal medyanın merkezde olduğu toplumsal-siyasi olaylarda sosyal medyanın işlevini belirlemek, devletlerin olaylardan nasıl etkilendiğini, birey-devlet ilişkisinin sosyal medya ile nasıl bir şekil aldığı, Arap Baharı, Wall Street'i İşgal Et Eylemleri, Gezi Parkı Olayları, 15 Temmuz Darbe Girişimi üzerinden ortaya koymaktır. Her bir olayın sosyal medya ile ilişkisini ortaya koyan makaleler mevcuttur. Ancak bu makalede sadece olayların sosyal medya ile ilişkisini ortaya koymak amaçlanmamış, olayların gerçekleşme sırasına göre sosyal medyanın gelişim ve değişimi ve kullanımındaki değişiklik değerlendirme konusu yapılmıştır.

Giriş

Günümüzde sosyal medyanın kitle iletişim aracı olarak kullanılması, Web 2.0'ın hizmete sunulmasıyla başlamıştır¹. Web 1.0'ın aksine Web 2.0, internet üzerindeki tek yönlü bilgi paylaşımını çift yönlü (karşılıklı/etkileşimli) bilgi paylaşımına çevirmiştir. Bu sistem öncesinde *edilgen* olan kullanıcıları *etken*² hale getirerek, kullanıcıları tüketici-alıcı olmaktan çıkarıp üretici olmasını sağlamış ve sosyal medyanın doğuşuna neden olmuştur.

Michael Frunchter sosyal medyada kullanıcının 5C özeliğinin olduğunu söyler: conversation (sohbet), commenting (yorumlamak), contribution (katkı), community (topluluk)

¹ TAMÇELİK, Dale, 2009

² EREN & AYDIN, 2014

ve collaboration (işbirliği).³ Kullanıcılar birbirleriyle ve sınır konulmaması halinde tüm kullanıcılarla gönderi ve kısa ileti yoluyla iletişim kurabilmekte, birbirlerinin içeriklerine yorum yapıp katkıda bulunabilmektedirler. Ayrıca çeşitli fikirler veya ilgi alanları üzerinden ortak gruplar oluşturup işbirliği sağlayabilmektedirler. Sosyal medyanın bu 5 özelliği toplumsal hareketlerin de temelini oluşturmaktadır.

Kullanıcılar sosyal medyada gerçek isimlerini bildirme zorunluluğuna sahip değildirler. Böylece “nickname” kullanıp toplumsal görüşlerini de kendilerini koruyarak dile getirebilirler. Beraberinde sorunlar getirmekle birlikte bu durum, kişilerin ifade özgürlüğüne önemli bir katkıdır. Kullanıcılar isimlerini gizlediğinde sosyal medya; karalama, eleştirilme ve toplumdaki itibarın zedelenmesi mümkün olmayan bir serbest ortam olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel Medya – Sosyal Medya Ayrımı

Kitle iletişim araçları ve ortamı olarak tanımlanabilecek olan medya, web 2.0 sonrası geleneksel medya ve sosyal medya olarak ikiye ayrılıp incelenmek durumundadır. Geleneksel medya olarak, gazete, radyo ve televizyon kastedilmektedir.

Geleneksel medya araçlarında, üretici konumunda yazarlar, gazete-radyo-tv sahipleri, yayın yönetmenleri, kameramanlar varken, sosyal medyada tüm bunlar kullanıcının kendisidir. Kullanıcı yazı kaleme alır, video çeker, ilan verir, canlı yayın başlatır, eyleme davet eder. Bunları yapabilmesi için maddi bir güce ihtiyaç duymaz. İhtiyaç duyduğu tek şey ücretsiz bir şekilde hesap oluşturmaktır.

Geleneksel medyada, üretici, kendi düşüncesini empoze etme imkânına sahiptir. Bir tv kanalı sahibi, dilediği konuların gündemde olmasını sağlayabilir, belirli kişilerin yayın üzerinden eleştiriye maruz bırakıp kimilerini iyi gösterebilir. Ve alıcı konumunda olanlar aynı mecra üzerinden – tv’de- söz sahibi değildir. Sadece alıcı konumunda kalırlar. Ancak sosyal medya böyle değildir. İçerik bizzat kullanıcı tarafından oluşturulmasının yanısıra, diğer kullanıcılar içeriği eleştirebilir, yorum yapabilir, içerik sahibini içerik bağlantısı üzerinden herkesin göreceği şekilde itham edebilir.

Sosyal medya geleneksel medyadan farklı olarak, masrafsız, etkileşimli, hızlı-güncel ve kullanıcı merkezlidir⁴.

³ HACIHASANOĞLU, 2017

⁴ GÖRGÜLÜ, 2018

Sosyal Medya – Devlet İlişkileri

Sosyal medya sanal ortamda bir kamusal alan⁵ görevi üstlenmektedir. Sosyal medyada oluşturulan gruplar-sayfalar, gerçek hayatta örgütlere, direniş gruplarına dönüşebilmektedir. Bilgi paylaşımının kolaylığı gruplara hızlı hareket etme olanağı tanımakta, iletişim sürekli güncellenerek eylemlere devamlılık sağlanabilmektedir. Böylece bireyler sosyal medyada örgütlenip sahaya öylece çıkmaktadır. Bu esnada sosyal medyada bireyler birbirlerinin kılavuzu haline gelmektedir.

Son zamanlarda meydana gelen ciddi boyutlardaki eylemler, sosyal medyadan güç alarak oluşmaktadır. Bireyler seslerini sosyal medyada duyurmakta, trendtopic/gündem olup uluslararası düzeyde yankı getiren eylemler yapabilmektedir. Bunlardan bazıları:

Arap Baharı

Arap baharı, Tunus'ta başlayıp diğer Arap ülkelerinde de etkisi görülen, örgütlenme alanı genellikle sosyal medya olan hükümet-yönetim karşıtı, siyasi-ekonomik eylemlerdir.

“Arap Baharı” kavramını, Tunus'ta cereyan eden olaylardan sonraki süreçte ilk dile getiren kişi Marc Lynch'tir. Olayların bahar olarak isimlendirilişi eylemcilerin sisteme ilişkin taleplerini ve yaşanan süreci olumlamanın⁶ ve desteklemenin sonucudur.

Arap coğrafyasındaki hemen her ülkede etkisini gösteren olaylar sonucunda onbinlerce kişi hayatını kaybetmiş, birçok devlet-hükümet başkanı istifa edip ülkesini terk etmiş ya da öldürülmüş, sosyal medyanın kitlesel hareketlere etkisi ispatlanmıştır. Öyle ki, geleneksel medyanın, güçlerin-iktidarların baskısı altında şekillenen yapısına karşıt olarak sosyal medyanın halkın genel görüşünü yansıtmasıyla sosyal medya yeni bir kimlik kazanmıştır.

Sosyal medya, araçların örgütlenme hareketlerine hizmet etmesi ile 2011 yılının ilk üç ayında Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde popülerliğini artırmıştır. Facebook ve Twitter kullanıcı sayısı bu ülkelerde hiç olmadığı kadar artmış 677 milyon kullanıcıya ulaşmıştır.

Arap Baharı geleneksel kitle iletişim araçlarında görülen baskı ve sansür nedeniyle sosyal medyada gerçekleşebilmiştir. Hükümet karşıtları, düşüncelerini geleneksel medya araçlarında -gazete, radyo, televizyon- dile getiremeseler de sosyal medyada kimliklerini gizleme imkânı bularak paylaşabilmiş, baskı altında olmadan kitlelere ulaşabilmişlerdir.

⁵ AKSU, 2017

⁶ CİHANGİR, 2018

Tunus

17 Aralık 2010'da Tunus'un Sidi Bouzid şehrinde belediye zabıtalari seyyar satıcıların tezgâhlarına el koymuş, üniversite mezunu ve sebze-meyve satıcısı olan Muhammed Buazizi⁷, duruma tepki olarak kendini ateşe vermiştir. Hastaneye kaldırılıp tedavi edilmeye çalışılsa da Buazizi kurtarılamamıştır. Tunus'ta olayın yankıları uzunca bir süre devam etmiş, halk bu olay özelinde, yaşam şartlarının iyileştirilmesi için devlete baskı yapmıştır.

Devlet olayları yatıştırmak için her türlü gücü kullanmışsa da bu durum olayların sadece büyümesine sebebiyet vermiştir⁸. 4 Ocak 2011'e gelindiğinde, sosyal medya üzerinden örgütlenen 5.000 kişilik ekip devlete karşı protesto gerçekleştirmiş ve bu protestodan 10 gün sonra Tunus Cumhurbaşkanı Zeynel Abidin Bin Ali ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır. Bu gelişme Afrika'nın diğer ülkeleri için dikta yönetimlere karşı bir umut ışığı⁹ oluvermiştir.

Mısır

Mısır, gündeminde ekonomik ve siyasi sorunlar olduğu bir dönemde, Arap Baharı'nın ortasına düşmüştür. 20'li yaşlarda bilgisayar programcısı olan Khaled Said isimli genç, polislerin uyuşturucu satıcılarıyla görüntülerini youtube ve facebook hesaplarından paylaşmış ve sonrasında polisler tarafından tutuklanmış ve işkence yoluyla öldürülmüştür. YouTube'a olaylarla ilgili 23 video eklenmiş ve 5.5 milyon kişi izlemiştir.¹⁰ Mısır halkı sorumlu olarak hükümeti görmüş ve Hüsnü Mübarek karşıtlığında eylemlere başlamıştır.

Mısır'ın üst düzey Google yöneticisi Wael Ghonim, ağ platformlarından başlattığı "We Are All Khaled Said" grubunda örgütlenme eylemlerini başlatmıştır.¹¹ Facebook grubuna 1.123.065 kullanıcı üye olmuş, 2.004.057 kullanıcı beğenmiş ve bu üyelerden 91.656'sı eyleme gideceklerini bildirmişlerdir.¹²

Mısır'daki olaylar çoğunluğu itibariyle gençler tarafından sosyal medya kanalıyla yürütülmüştür. Gençlerin sayısının fazla olması ve internet-sosyal medya mecrasına hâkimiyetlerinin hükümet çalışanlarına göre yaşları gereğince daha iyi olması, hükümetin internet sitelerine erişimi engellemeye yönelik hamlelerinin bertaraf edilmesi sonucunu doğurmuş, proxy araçlarını iyi kullanan gençler sosyal medya üzerinden örgütlenme ve bilgi yayma konusunda

⁷ AKBIYIK & ÖZTÜRK, 2013

⁸ AKBIYIK & ÖZTÜRK, 2013

⁹ KIRIK, 2012

¹⁰ ACAR, 2018

¹¹ ACAR, 2018

¹² ACAR, 2018

güçlük çekmemişlerdir. Bazı araştırmacılar yönetimin bu sansür girişimini süreç içerisindeki en büyük hata olarak görmüştür¹³. Çünkü sansür halkın olaya olan duyarlılığını artırmıştır. Sosyal medya merkezli ayaklanmalar neticesinde, Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek 12 Şubat tarihinde görevinden istifa etmiştir.

Libya

Libya halkı Tunus ve Mısır'daki ayaklanmaların örneğiyle ülkenin *yegâne yöneticisi* durumundaki Muammer Kaddafi'ye karşı ayaklanmıştır. Kaddafi, olayları küçümser bir tavırla eylemlere katılanları önce “uyuşturucu kullanan gençler” sonra ise “fareler”¹⁴ olarak tanımlamıştır.

Libya'da olaylar kısa süre içerisinde silahlı mücadeleye dönüşmüş, sosyal medya yaşananların güncel paylaşımı noktasında en etkin alan olmuştur. Kaddafi olayları bastırmak için orduyu kullanmaktan çekinmemiş, bu durum gerek Libya'da gerekse uluslararası basında geniş yankı uyandırmıştır.

Olayların devam ettiği süreçte Muammer Kaddafi 20 yıllık bir aradan sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda söz almış, kendisine tanınan 15 dakikalık süreyi 100 dakikaya çıkarmış¹⁵ ve olaylara ilişkin çarpıcı siyasi mesajlar vermiştir. Bu durum Arap Baharı'nın Batı devletlerinin de kendi çıkarlarınca rol aldığı bir süreç olduğunu gösteren bir örnek olup, Libya iç savaş yaşarken, batılı devletler Kaddafi'nin banka hesaplarını bloke etmekte kalmamış, Libya'da ayrı bir banka kurup muhaliflerle bu şekilde para akışını sağlamıştır.¹⁶

Olaylar neticesinde, iç savaş sebebiyle sayısını 50.000'i geçen insan ölmüş, Muammer Kaddafi bir hava operasyonu sonrasında işkence ile öldürülmüştür. Kaddafi'nin ölümü, tıpkı olaylar gibi sosyal medyada yayılmış, milyonlarca kişi tarafından videosu -tv kanallarının aksine- sansürsüz bir şekilde izlenmiştir.

Wall Street'i İşgal Et Eylemi

Merkezi Vancouver, Kanada'da bulunan medya vakfı Adbusters'ın 2011 yılının Haziran ayında yayınladığı “Wall Street'i İşgal Et” isimli makale, ABD'de hükümetin ekonomik-

¹³ ACAR, 2018

¹⁴ KIRIK, 2012

¹⁵ KIRIK, 2012

¹⁶ KIRIK, 2012

siyasi çıkmazlara girmiş olması nedeniyle toplumun belirli bir kesiminde dikkat çekici bulunmuş ve sosyal medyada paylaşım konusu olmuştur.

Önceleri kitlesel bir söyleme ulaşamayacağı düşünülen bu konu, muhalif siyasi kişilerin desteğiyle birlikte bir harekete dönüşmüştür. Sosyal medya ağlarında örgütlenen vatandaşlar, 17 Eylül 2011 tarihinde, New York'un Zucotti Parkı'nda biraraya gelmiş, ekonomik eşitsizlik ve siyasi temsilin¹⁷ yetersizliğine ilişkin eylem yapmışlardır.

Wall Street'i İşgal Et aktivistleri, resmi sayfasında sosyal medya örgütlenmesine başvurularında, bu ağların Arap Baharı'ndaki sonuçlarının etkili olduğunu belirtmiştir (<http://occupywallst.org>).¹⁸ 17 Kasım 2011'de ise Londra, Berlin, Tokyo, Sydney, Paris, Roma, Münih, Seul, Brüksel, San Juan, Vancouver, San Diego, Meksiko, Stockholm, Hong Kong, Amman, Madrid ve Taiegi'de New York'taki halkı desteklemek amacı ile başlatılan küresel ağ örgütlenmeleri kent meydanlarında eyleme dönüşmüştür.¹⁹

Her ne kadar birçok ülkede yankı uyandırsa ve eylemlere neden olsa da Wall Street'i işgal et eylemleri, başta ABD olmak üzere eylemin gerçekleştiği tüm ülkelerde önemli düzeyde etki oluşturamamıştır.

Arap Baharı'nın fikir kaynağı olduğu bu eylemler, gerek sonucunun etkisiz olması itibarıyla, gerekse iç savaş boyutunu almayıp bankalara girişi engellemek ve bankadaki koltukları işgal etmek gibi daha çok ekonomiye ilişkin hafif tepkiler olması yönüyle, Arap Baharı'ndan ayrılır. Eylemler devlet başkanına -Barack Obama- ciddi eleştiriler getirmişse de görevini bırakmasına sebebiyet verememiştir.

Gezi Parkı Olayları

1 Haziran 2011 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan yaptığı bir konuşmada, İstanbul'un Beyoğlu ilçesindeki bugün Taksim Gezi Parkı'nın bulunduğu bölgede yer alan 1940'ta yıkılmış Taksim Topçu Kışlası'nın yeniden yapımına ilişkin "Taksim Yayalaştırma Projesi"nden bahsetmiştir. 16 Eylül 2011'de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ait bu alan için belediye meclisinde alınan karar ile proje onaylanmıştır. Ancak çeşitli meslek odaları projeye itiraz etmişlerdir.

¹⁷ GÜLER, 2013

¹⁸ GÜLER, 2013

¹⁹ GÜLER, 2013

Alınan tepkiler üzerine proje durmuştur. Birçok sivil toplum örgütü projeye karşı olarak 15 Şubat 2012’de Taksim Dayanışması’nı kurmuş ve projeyi “betonlaştırma”, “insansızlaştırma” ve “kimliksizleştirme” olarak niteleyen bir deklarasyon yayınlamıştır.²⁰

Taksim Dayanışmasının vermiş olduğu hukuki mücadeleye rağmen proje uygulamaya geçince, 27 Mayıs 2013 tarihinde iş makinelerinin çalışmasını engellemek amacıyla Taksim Dayanışmasının çağrısıyla 50 kişilik grup Gezi Parkında toplanmıştır. Aynı grup parktan ayrılmayıp çadır ve uyku tulumlarıyla geceyi orada geçirmiştir. Daha sonra polis bu duruma müdahale etmiştir. Bu süreç içerisinde olaylar başta twitter olmak üzere sosyal medya üzerinden ülke gündeminin esaslı konusu olmuştur.

Polisin gaz fişegiyle eylemcilere müdahale etmesi, çadırları dağıtıp yakması tepkiye neden olmuş ve Gezi Parkındaki olaylar ülkenin diğer şehirlerine sıçramıştır. Bayburt hariç Türkiye’nin tüm illerinde hükümet ve proje karşıtı protesto gösterileri düzenlenmiştir. Sosyal medya eleştirilerin paylaşıldığı başlıca alan olmuştur.

Gezi Parkı Türkiye’nin sosyal medya ile kitlesel siyasi olaylar açısından ilk yüzleşmesidir. Arap baharından etkilenen ülkelere kıyasla ekonomik olarak daha gelişmiş ve internet ağı daha üst seviyede ve yaygınlıkta olan Türkiye, her ne kadar hükümete yönelik külli bir eleştiri halini alan bu olaylarda, yöneticilerini değiştirmek zorunda kalmasa da yöneticilerin hem olay üzerinde projenin askıya alınmasını sağlayarak hem de genel anlamda yöneticilerin söylemlerini yumuşatarak halkın görüşlerine bağlılığı sağlayan bir konuma erişmiştir.

Eylemlerde twitter’ın etiket(hastag) özelliği kullanıcıların ortak hareket etmelerini, eş zamanlı olarak belli bölgelerde toplanmalarını, polise karşı birbirlerini uyarmalarını sağladığı gibi, ülkenin canlı olarak olayları yaşayanlardan öğrenmelerini ve buna ilişkin tepki göstermelerini sağlamıştır. Yeni teknolojik imkânlar insanların daha kolay haberleşmesine ve örgütlenmesine katkıda bulunmuştur.

Geleneksel medya organları, olayları kendi siyasi düşünceleri çerçevesinde ve/veya hükümetin baskısı altında şekillendirerek yayınlarsa da sosyal medya böyle bir bağlılığa dahil olmaksızın özgür bir iletişimin zemini olmuştur. Sosyal medyada herhangi bir patron bulunmamakta, onun emirlerine itaat ederek paylaşımlar yapılmamaktadır. Böylelikle kişiler olayın içindekilerle dolaysız bir temas kurmaktadır. Gezi parkı için de durum böyledir. Olaylar süresince, insanlar gezi parkına ilişkin fotoğraf, video ve yazı paylaşmışsa da haber kaynakları olayları ya süzgeçten geçirip sunmuş ya da hiç yansıtmamıştır. Bu durum geleneksel med-

²⁰ Taksim Yayalaştırma Projesi, Topçu Kışlası İhyası ve Gezi Parkı, 2012

yaya olan güveni sarsmıştır, sosyal medyayı bir özgürlük sahasına çevirmiştir. KONDA Danışmanlık ve Araştırma şirketinin yaptığı araştırmaya göre; Taksim Gezi Parkı eylemcilerinin %69'u olayları sosyal medyadan duyduğunu söylemiştir.²¹

Gezi parkı olaylarının ağacı-yeşili koruma odaklı ortaya çıktığı ve sonrasında polisin uygulamalarına ve hükümetin genel icraatlarına karşı bir harekete dönüştüğü belirtilmelidir. Çoğunluğu itibariyle genç aktivistlerden oluşan eylemciler, farklı kesimleri biraraya getiren bu olayda polisin tutumunu sosyal medyaya kolayca ve sansürsüz bir şekilde sunmasıyla eylemi yerelden ülkesel boyuta taşıyabilmiştir. Karşılarında ise sosyal medyayı çözümleme fırsatı bulamamış, hafızasında soğuk savaş dönemi uygulamaları bulunan, sokaktaki kitleyle yüzleşmediği için onu tanımayan ve çözümleyemeyen ve haliyle sokaktakileri birer çapulcu olarak nitelleyen bir hükümet olmasıyla²², eylemlerin sonucunda Topçu Kışlasının yeniden yapımı bir daha gündeme gelemecek ve dahası hükümet oldukça başarısız bir sınav verecektir.

Gezi parkı olayları sosyal medya ile aramızdaki ilişkiye “dezenformasyon” gerçeğini kazandırmıştır. “Kasıtlı olarak yanlış bilgilendirme” diye tanımlayabileceğimiz bu kavram, sosyal medyadaki bilgileri sorgulamaya fırsatı ve imkânı olmayan kişilerin siyasi hedefler uğruna manipüle edilmesini ifade etmektedir. Gezi parkı olayları esnasında, provokatörler tarafından gerçeği yansıtmayan paylaşımlar yapıldığı gibi, bilinçsiz kullanıcılar tarafından bunlar daha fazla kişiye ulaşmıştır. Böyle olunca, eylemler istenilenden daha farklı bir kimlik kazanmış ve eylemcilerin masumiyetine zarar vermiştir.

Özetlenecek olursa gezi parkı olaylarında sosyal medya, eyleme katılan insan sayısını onlu rakamlardan yüzbinlere çıkarmış, yerel bir harekete ülke sınırlarını da aşacak bir zemin ve destekçi bulmuş, geleneksel medyanın rakibi konumuna çıkmış, eylem için örgütlenmenin kitlesele iletişim aracı olmuştur.

15 Temmuz Darbe Girişimi

15 Temmuz 2016 Cuma günü Genelkurmay Başkanlığı ve Boğaziçi Köprüsü'nde eşzamanlı olarak başlayan darbe girişimi, tehlikeyi hükümetten önce sezip hak ve özgürlük için meydanlara koşan insanların Boğaz Köprüsünün kapatıldığı esnada İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Boğaz Köprüsü ve Belediye Binasını kuşatmasıyla ve sonrasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın CNN Türk kanalına facetime uygulaması üzerinden bağlanıp, darbeye

²¹ t 24, 2013

²² (Balci, 2019)

karşı halkı meydanlara davet etmesi üzerine, genç, yaşlı, erkek, kadın toplumun her kesiminden milyonlarca kişinin dışarıya çıkmasıyla durdurulmuştur.

Darbe girişiminin başarısız olmasında başat rol facebook ve twitter'a aittir. Halk haberi facebook sayesinde almış, kısa süre içinde twitter darbe girişimi paylaşımlarıyla dolmuştur. Kitlesele iletişim twitter, facebook üzerinden süratle yapılmış ve halk darbeye karşı örgütlenebilmiştir. Twitter'da 15 Temmuz'da başta #DarbeyeHayır etiketi olmak üzere onlarca etikette darbe karşıtı tweetler atılmış, 16 Temmuz'da meydanlarda toplanan darbe karşıtları, #MilletçeMeydanlardayız etiketi altında organize olmuştur.²³

Sosyal medya araçları darbe girişimi süresince devlet yetkilileri tarafından etkin bir şekilde kullanılmıştır. Cumhurbaşkanı, bakanlar ve milletvekilleri, darbe karşıtı söylemlerini ve gelişmelere ilişkin doğru bilgileri sosyal medyadan duyurmuş, halk doğrudan haberdar edilmiştir. Böylece siyasiler toplumla eşzamanlı ve dolaysız bir iletişime sahip olmuştur. Toplumun yönlendirilmesi, yanlış bilgilendirilmeye karşı uyarılması için sosyal medya araçları önemle ve başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

Arap Baharı ve Gezi Parkı Olayları'ndan farklı olarak 15 Temmuz Darbe Girişiminde sosyal medyanın gücünden faydalanan sadece halk değil yöneticiler de olmuştur. Arap Baharı ve Gezi Parkı Olayları hükümete yönelik eylemler olup, vatandaşlar sosyal medyayı bunun için örgütlenme aracı olarak kullanmışlardır. 15 Temmuzda ise sosyal medya yöneticilerin halkı harekete geçirmesinin en etkin aracı konumundadır. Böylelikle 15 Temmuz Darbe girişimi, kendisinden önceki sosyal medya merkezli olaylardan ayrılmaktadır.

Sosyal medya sitelerine erişim, darbeciler tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Türkiye'deki internet sitelerine erişim engellemelerini belirleyen ve ölçen TurkeyBlocks.com isimli site, twitter sayfası üzerinden yaptığı paylaşımlarda saat 22.00 itibariyle twitter, facebook ve youtube'a erişimin engellendiğini²⁴ duyurmuştur. Haber ajansı Reuters, darbe girişiminin anlaşılmasının ardından Türkiye'de VPN hizmeti sunan Hot Spot Shield uygulamasının 2 saatlik süreçte %300 arttığını yazmıştır.²⁵

Yapılan bir araştırmaya göre²⁶, 15-19 Temmuz tarihleri arasında Türkiye çapında hakkında en çok tweet atılan konu-etiketler sırasıyla en fazla şöyledir: 6 bin 333 ile "Darbeye hayır", 5 bin 573 ile "askerime dokunma", 5 bin 551 ile "No Coupin Turkey", 5 bin 235'le

²³ KILIÇ, 2016

²⁴ KILIÇ, 2016

²⁵ KILIÇ, 2016

²⁶ Miş, Güleler, Coşkun, Duran, & Ayvaz, 2016

"Demokrasi bayramı", 4 bin 527 ile "Millet tarih yazıyor", 4 bin 426 ile "Darbeciyi yargıla erlere dokunma", 4 bin 423 ile "Askerime sevgim sonsuz", 4 bin 380 ile "Vatan bir bayrak bir", 4 bin 355 ile "Obama Extradite Gülen", 4 bin 154 ile "Uyumuyoruz çünkü", 3 bin 921 ile "Türkiye yenilmedi", 3 bin 900 ile "Başkomutan M.K Atatürk", 3 bin 675 ile "Mehmetçik sahipsiz değildir", 3 bin 572 ile "Milletçe meydanlardayız" etiketleri.

Sonuç olarak 15 Temmuz ile birlikte, devletin sosyal medyayı etkin kullanımının en başarılı örneği görülmüş, halkın siyasilerle olan iletişim ağı güçlenmiş, askeri bir girişime karşı toplumun siyasilerle birlikte sosyal medya üzerinden örgütlenebileceğini anlaşılmış, engellemelere maruz bırakılsa da alternatif yöntemlerle kurulan bağlantılar sayesinde sosyal medyanın geleneksel medyaya kıyasla kitlesel bilinç ve hareket oluşturmaktaki üstünlüğü kanıtlanmıştır.

Sonuç

Sosyal medya, içeriğin kullanıcılar tarafından oluşturulması sebebiyle, bireyleri kitlesel iletişimde etkin konuma taşımıştır. Böylelikle insanlar, geleneksel medyanın şekil verilmiş bilgilerinden korunmuş, bilgiye doğrudan ulaşma ve kitlesel hareketlerde başrol olabilme imkânına erişmiştir.

Sosyal medya kitlesel gücünü ilk olarak Arap Baharı ile göstermiş, iktidara karşıt görüşlerini dile getirme fırsatı bulamayan insanlara özgürlük sahası olmuştur. Önce protestolar ve sonra ciddi boyutlardaki ayaklanmalarla devlet yöneticilerini değiştiren bir güç meydana gelmiştir.

Gezi Parkı olayları ile sosyal medyanın gücünü yakından hisseden Türkiye’de yöneticiler, Arap Baharı düzeyinde siyasi bir etkiye sahip olmasa da, bireylerin örgütlenişine ve hükümet karşıtı eylemlerine çözüm üretememiştir.

15 Temmuz Darbe Girişimi’nde ise, sosyal medyayı tanıyan, onu nasıl kullanacağını öğrenmiş olan bir yönetim söz konusudur. Halk ile kurulan ilk iletişim dâhil olmak üzere, süreç boyunca yöneticiler sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmışlardır. Kitleler sosyal medya kanallarından mobilize olmuşlardır. Bu durum önceki olaylardan farklılık teşkil etmektedir.

Sosyal medya bireylerin görüşlerini rahatlıkla dile getirmelerini sağlayan bir alan olurken, Gezi Parkı Olayları sonrasında değeri siyaseten anlaşılmış, zamanla devlet yöneticilerinin siyasi çıkarları için kitlelerle iletişimini sağlamasında birincil rol kazanmıştır.

Bireylerin eleştirilerini açıkça ifade edebilmeleri, devletin *ulaşılabilir* algısını yıkıcı niteliktedir. Zira devlet, sosyal medyada bu itibarını kaybetmiş, yerine kolayca eğlence konusu yapılabilen bir hüviyete dönüşmüştür. Bu durum siyasileri diken üstünde tutan bir durumdur. Zira en küçük hatalar (bir konuşmadaki dil sürçmesi dâhil) kolayca alay konusu yapılabilecek haldedir.

Sosyal medya merkezli hareketlerde, site erişimine yönelik hamlelerin hep olumsuz sonuçlandığı, bireylerin bu engeli rahatlıkla aşabildiği ve bireyler için bu engellerin popülerliği artırıcı bir unsur olduğu belirtilmelidir.

2010'dan itibaren yaşanan olaylar zinciri göz önünde bulundurulduğunda, etken kullanıcı yapısı, masrafsız oluşu, güncelliği, doğrudanlığı gibi özellikleri sayesinde sosyal medya etkisini kanıtlamış bulunmaktadır. Bireyin hayatını, bilgi kaynakları ve siyasi örgütlenme şekilleri anlamında değiştirdiği gibi, devletlere de halk ile iletişimde doğrudanlık ve eleştirinin kitlesel düzeyde oluşu nedeniyle şeffaflığı sağlamak gibi etkileri olmuştur.

KAYNAKÇA

Acar, Nihal. (2018). Siyasi Eylemlerde Sosyal Medya Örgütlenmesi: 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Demokrasi Nöbetleri. Konya.

(<http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/10978>)

Akbıyık, Nihat, & Öztürk, Musa (2013). Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde “Arap Baharı” ve “Wall Street”i İşgal Et” Eylemleri. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(21), 1003-1027.

(<http://www.acarindex.com/ziya-gokalp-egitim-fakultesi-dergisi/sivil-toplum-ve-sosyal-medya-perspektifinde-arap-bahari-ve-wall-streeti-iskal-et-eylemleri-30768#.Xe5LAOgzY2w>)

Aksu, Okan. (2017). Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Sosyal Medya Kullanımı Analizi: Kadın Dernekleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 146-159. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/403867>)

Balcı, Muharrem. (2019). Sivilleşme
(<http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/1.pdf>)

Cihangir, Murat. (2018). Arap Baharı'nın Yemen'e Ekonomi-Politik Etkileri, Optimist Çizgiden Pesimist Bir Doğrultuya Yönelişin Analizi. *Turkish Studies, Economics*,

- Finance and Politics*, 165-177.
(https://www.researchgate.net/publication/328288558_Arap_Bahari'nin_Yemen'e_Ekonomi-Politik_Etkileri_Optimist_Cizgiden_Pesimist_Bir)
- Dale, Helle. (2009). Public Diplomacy 2.0 Where the U.S. Government Meets New Media. *Backrounder and The Heritage Foundation*(2346), 1-9.
(<https://www.heritage.org/global-politics/report/public-diplomacy-20-where-the-us-government-meets-new-media>)
- Eren, Veysel., & Aydın, Abdullah. (2014). Sosyal Medyanın Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü ve Muhtemel Riskler. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 197-205.
(<http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/Mayis20141/28m.pdf>)
- Görgülü, Burçin. (2018). Gençlerin Siyasal Katılım Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü. Konya.
(<http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/10950?locale-attribute=en>)
- Güler, Mehmet Atilla. (2013). Kriz ve Yeni Toplumsal Hareketler: İşgal Et Örneği.
(<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/287161>)
- Hacıhasanoğlu, Büşra. (2017). Sosyal Medyada Pazarlama Stratejilerinin Oluşturulması ve Telekomünikasyon Sektörüne İlişkin Bir Uygulama. İstanbul.
(<http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/handle/11467/2250#sthash.Qp1COLcm.dpbs>)
- İstanbul: Mimarlar Odası. (2012). *Taksim Yayalaştırma Projesi, Topçu Kışlası İhyası ve Gezi Parkı*. (http://www.mimarist.org/calisma_raporlari/42_donem/9_3_taksim.pdf)
- Kılıç, Şükrü Oktay. (2016, Temmuz 19). *Al Jazeera Turkey*
(www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/sosyal-medya-nasil-darbeye-direnisin-araci-oldu)
- Kırık, Ali Murat. (2012). Arap Baharı Bağlamı'nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 87-98.
(https://www.researchgate.net/publication/328748209_Arap_Bahari_Baglami'nda_Sosyal_Medya-Birey_Etkilesimi_ve_Toplumsal_Donusum)
- Miş, Nebi., Gülenler, Serdar., Coşkun, İpek., Duran, Hazal., & Ayvaz, M. Erkut. (2016). *15 Temmuz Darbe Girişimi Toplumsal Algı Araştırması*. SETA Yayınları.
(http://file.setav.org/Files/Pdf/20160804165732_15-temmuz-darbe-girisimi-toplumsal-algi-arastirmasi-pdf.pdf)

T24. (2013, Haziran 13). <https://t24.com.tr/haber/konda-gezi-parki-anketi-cikardi,231889> adresinden alınmıştır.

Tamçelik, Soyalp. (2014). Sosyal Medyanın Türkiye'de Yeni Özgürlük Alanlarını Belirlemedeki Etkisi ve Yerel Seçimlerde Siyasal İletişimle Kolektif Kimlik Oluşumundaki Rolü.
(<http://docplayer.biz.tr/1278271-Sosyal-medyanın-türkiye-de-yeni-özgürlük-olanlarını-belirlemedeki-etkisi-ve-yerel-seçimlerde-siyasal-iletişimle-kolektif-kimlik-oluşumundaki-rolü.html>)